

PARLAMENTER SİSTEME GEÇİŞ SÜRECİNDE BATI ANADOLU KONGRELERİ

West Anatolian Congresses to the Pasing Parliamentary System

Mustafa EKİNCİKLİ*

Gazi Türkiyat, Güz 2012/11: 137-153

Özet: Batı Anadolu Kongreleri, bölgede Yunan işgaline karşı parça parça başlayan Kuva-yı Milliye hareketini yönlendirmek ve yönetmek üzere toplanmışlardır. Bu hareket özellikle eski İttihatçıların liderliğinde başlamıştır. Sonra bu harekete, bölgelerindeki ekonomik ve sosyal etkinliklerini kaybedeceklerini düşünen eşraf da katılmıştır. Eşrafın harekete destek vermesi bir yandan halkı da Kuva-yı Milliye içine çekerken diğer yandan bu teşkilatlanmanın maddi kaynaklarını da sağlamıştır.

Batı Anadolu Kongreleri, sivil kökenli kişilerin liderliğinde gelişen, bir süre sonra da adeta "mahallî iktidarlar"ın kurulmasıyla devam eden ve eski İttihatçıların yoğun olarak içinde yer aldıkları bir harekettir. Kongrelerde alınan kararların uygulamaya konmasıyla birlikte, bölgede idarî, askerî ve malî konularda belli bir ölçüde de olsa düzen ve güvenlik sağlanmış Yunan işgalçilerinin Anadolu'nun daha iç bölgelerine girmeleri, bir süre için de olsa geciktirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Temsil, Heyet, Müdafâ, Hukuk, Millî, Anadolu, İlhak

Abstract: West Anatolian Congresses collected to govern and direct the movement of Kuva-yı Milliye that started step by step against Greek occupation in Anatolia. This movement started especially by former İttihadists. After that even prominent families who did not want to lose their economical and social benefits joined to this movement. Supporting many prominent families to Kuva-yı Milliye supplied both joining public to this movement and physical resources.

West Anatolian Congresses a very important movement that built up with civilian people, after a while this movement both continued with building "local power" and encompasses lots of former İttihadists. After applying decisions taken by Congresses, administrative, military and economical orders were supplied somewhat in this region and blocked Greek occupiers incoming to the Anatolian hinterland for a moment.

Key Words: Representation, Committee, Defense, Law, National, Anatolia, Occupation.

Giriş

İkinci Meşrutiyet döneminde Türkçeye giren *kongre* kelimesi, bugün kullanılan *brifing* gibi çeşitli ve hemen hemen her türden toplantılara verilen bir genel ad olmuştur. Bu yüzden ilk başta, Mütareke döneminde herhangi bir nedenle yapılan toplantıları ayıklama ve dışarıda bırakma gereği vardır. Burada kongre ile kastedilen, temsili güce sahip, ülkenin ya da bölgenin siyasî ve idarî geleceğiyle ilgili kararlar alan, bunların gerçekleşmesini sağlamak için gerekli yapıları kuran organizmalardır.

---

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mekincikli@gazi.edu.tr.

Mütareke dönemi kongreleri sadece Türkler cephesinde görülen bir hareket ve teşkilatlanma biçimi değildir. Mesela, Birinci Balıkesir Kongresi'nin çalışmalarını sürdürdüğü sıralarda 2 Temmuz 1919'da toplanan ve Suriye'nin bağımsızlığını amaçlayan Genel Suriye Kongresi de yukarıdaki tanıma uymaktadır. Diğer taraftan Rumlar da 19 Temmuz 1919'da Batum'da bir kongre düzenlemişlerdir. Bu kongre de siyasî ve idarî bir iddia taşımaktadır. Birtakım Çerkez grupları da Yunanistan güdümünde bir özerk Çerkez Kölemen yönetimi kurmak amacıyla *Şark-ı Karib Çerkezleri Temin-i Hukuk Cemiyeti*'ni meydana getireceklerdir. Bu dernek 24 Ekim 1921'de İzmir'de büyük bir kongre düzenlemiş, ayrıca, *Çerkez Teavün Cemiyeti* de İstanbul'da buna benzer bir kongre toplamıştır (Tanör 2002: 110).

Millî Mücadele dönemi kongreleri denildiği zaman, ilk akla gelen Erzurum ve Sivas Kongreleri'dir. Şüphesiz ki bu iki kongre, Millî Mücadele tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu iki kongre, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşuna giden yolda iki büyük adımdır.

Mütareke dönemi Türkiye'sinde önemli bir siyasî ve sosyal canlanma görülmektedir. İlk dikkati çeken durum, Cemiyetler Kanunu'na göre kurulan, ama bölgelerinin ve hatta ülkenin siyasî kaderini belirleme amacı güden derneklerin çokluğudur (Tanör 2002: 109). Mütarekenin uygulanması ile birlikte işgal ihtimali ve fiilî işgallerin görüldüğü Türk yurdunda 1918'in sonundan itibaren Türkler, Tanzimat'tan beri uygulayıp gördükleri seçim sistemini harekete geçirerek öncelikle kendi yaşadıkları yerleri kurtarmak gayreti ile dernekler, kongreler ve hatta geçici hükümetler kurmaya başladılar (Ekincikli 2003: 187-197). "Mütareke döneminde yerel direniş hareketlerinin sivil örgütlenme modelleri cemiyet ve kongre tipi kuruluşlardır. Önderliğin dışında oluşturulmuş olmaları anlamında söz konusu kuruluşlar *kendiliğinden (spontane)* karakterdedir (Tanör 2002: 34-35)". Bunlar tüzük ve programlarında siyasetle uğraşmayacaklarını belirtmelerine rağmen, gerek amaç ve faaliyetleri gerekse işlevleri açısından doğrudan doğruya birer siyasî organizma kimliğine bürünmektedirler. (Millî Kongre Siyaset üstü gözüktüyor) Daha sonra bu örgütler bir üst düzeyde birleşmekte ve özellikle de kongreler biçiminde yapılanmaktadır. Millî Mücadele döneminde, Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihinden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin toplandığı 23 Nisan 1920 tarihine kadar geçen 17 aylık zaman kesitine "Kongreler Dönemi" denir.

A) Kongrelere Genel Bir Bakış

• *Elviye-i Selase Kongreleri*

Üç liva (Kars, Ardahan, Batum) bölgesinde ve özellikle Kars, Ardahan ve Oltu yörelerinde oluşan bu grup Kars İslam Şurası (5 Kasım 1918) ile hayat bulmuş, Ardahan ve Kars kongrelerinden sonra Cenub-i Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkatesi'ne dönüşmüştür. Bir süre sonra bağımsızlık ve cumhuriyet ilan eden

bu yönetim, İngiliz işgaliyle yıkılmış (12 Nisan 1919), ama bundan sonra da işgale uğramayan topraklarda yerel “şura hükümetleri” görülmüştür. Bunların en önemlisi Oltu İslam Şurası Hükümeti olup varlığını uzun süre devam ettirmiş ve sonunda kendi iradesiyle TBMM yönetimi altına girmiştir (17 Mayıs 1920).

• *Trakya Kongreleri*

Bu küme, Batı Trakya (bugünkü Yunanistan Trakyası) ile Doğu Trakya (bugünkü Türkiye Trakyası) olmak üzere iki kesimden oluşur. Her iki yörede de önemli kongre ve iktidarlaşma olayları yaşanmıştır. Hatta Batı Trakya’da açıkça “hükümetleşme”ye gidilmiştir.

Trakya Kongreler Sistemi’nin başlangıç tarihi, Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyet-i Osmaniyesi’nin kuruluşudur (7 Kasım 1918). Bu tarih, Kars İslam Şurası’ndan iki gün sonrası demektir ki, sınır bölgelerdeki örgütlenmenin Mondros Mütarekesi’nden (30 Ekim 1918) hemen sonra başladığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu kongre sistemi Birinci Edirne (16 Ekim 1919), İkinci Edirne (15 Ocak 1920) ve Lüleburgaz (31 Mart-2 Nisan 1920) kongrelerinden geçtikten sonra, Üçüncü (Büyük) Edirne Kongresi ile (9-14 Mayıs 1920) son bulmuştur.

• *Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Kongreleri*

Buradaki oluşum iki vilayet kongresiyle başlar. Bunlardan birincisi Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin Trabzon Vilayet Kongresi’dir ki, Birinci Trabzon Kongresi adıyla da anılır (23 Şubat 1919). Bunu İkinci Trabzon Kongresi izlemiş (22 Mayıs 1919), Altı Doğu ili (Vilayat-ı Sitte) ile birlikte çalışmak üzere bir Doğu Anadolu Kongresi toplanması fikri burada karara bağlanmıştır. Bu grubun ikinci ayağı Erzurum Vilayeti olup, Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin Erzurum Vilayet Kongresi ile ilk çıkışını yapmıştır (17-21 Haziran 1919). Bu iki vilayet örgütleri karşılıklı haberleşmelerle bölgesel ölçekli Erzurum Kongresi’ni düzenlemiştir (23 Temmuz – 7 Ağustos 1919).

Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Kongre Sistemi, Sivas Kongresi ile (4-12 Eylül 1919) son bulacaktır.

• *Batı Anadolu Kongreleri*

Bu grup da genişletilmiş bir dernek kongresinden doğmuştur. İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti’nin Büyük Kongresi bütün batı illeri delegelerini kapsar biçimde toplandı ve İzmir Büyük Kongresi olarak kabul gördü (17-19 Mart 1919). Batı Anadolu Bölgesinde bundan sonra daha dar kapsamlı kongre hareketleri olmuştur. Kuzeybatıda Balıkesir Kongreleri, güneyde Nazilli ve “Sivas İçin Muğla Kongresi” başta olmak üzere Menteşe sancağı kongreleri bunlara örnektir.

Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919) bütün Batı Anadolu'yu yeniden kucaklayan bir örgütlenme olmuştur. Bu bakımdan da başlangıçtaki İzmir Büyük Kongresi'ni andırır.

Batı Anadolu Kongre Sistemi TBMM'nin açılmasından sonra bile sürmüş, bunlara artık bir son vermek isteyen TBMM yönetiminin üç ay kadar sonra düzenlediği Afyonkarahisar Kongresi ile (2 Ağustos 1920) sona ermiştir (Tanör 2002: 117, 118,119).

Mahallî kongreler arasındaki haberleşmenin sağlanması oranında Millî Mücadelenin şekillendiği söylenebilir. Yerel kongreler, kararlarını ve faaliyetlerini duyurmak için başta basın olmak üzere çeşitli araçlardan yararlanmışlardır. Bu sayede, belli ölçüde bir bilgi akışı sağlanabilmiştir. Örneğin, Sınır Doğu'daki geçici hükümet ve şura hükümetleri olayı, gerek Erzurum'da gerekse İstanbul'da duyulmuştu. Büyük İzmir Kongresi (17-19 Mart 1919), işgalden önce toplanmış olmasının da sağladığı avantajla, hem İzmir hem de İstanbul basınında yer alabilmişti. Üçüncü Balıkesir Kongresi (16-27 Eylül 1919) ertesinde Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi'nin önemli bir girişimi, kongre kararlarını kamuoyuna duyuracak ve Kuva-yı Milliye bilincini yayacak bir gazetenin yayımlanması oldu. Bu amaçla çıkarılan *İzmir'e Doğru* gazetesi 16 Kasım 1919 ve 27 Haziran 1920 tarihleri arasında yayını sürdürdü. Batı Anadolu Kongre Sistemi'ne bağlı Heyet-i Milliyelerin düşüncelerini yayan bir başka organ da Afyonkarahisar'da çıkan *İkaz* gazetesiydi. Öte yandan Erzurum Kongresi de bazı yörelerde izlenebilmiş, almış olduğu kararlar bazı kentlerde gizlice çoğaltılıp dağıtılmıştır. Büyük Edirne Kongresi'nde (9-14 Mayıs 1920) bir delegenin, "Anadolu gibi demokrasiye uygun hareket etmeliyiz" sözlerinden, Trakya kongre grubunun da Anadolu kongrelerinden haberli olduğu anlaşılmaktadır.

Ne var ki, bu örnekler oldukça sınırlı kalmaya mahkumdur; bunları çoğaltabilme imkânı pek yoktur. İçinde bulunulan şartlarının elverişsizliği ve özellikle teknik imkânların zayıflığı nedeniyle, kongreler arası iletişim ağı oldukça zayıftır. Haberler geç, güç ve yanlış akmaktadır. Mesela, Erzurum Kongresi İzmir'de "Cumhuriyet İlanı" diye algılanırken, Konya'daki milliyetçilerin bu kongreden pek haberleri yoktur. Birinci Balıkesir Kongresi (27 Haziran-12 Temmuz 1919) ile bunun bitiminden bir hafta sonra toplanan Erzurum Kongresi (23 Temmuz) arasında bir ilişki ve iletişim görülmemekte, İkinci Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz) Erzurum'da çıkan *Albayrak* gazetesinde ancak bir ay sonra (28 Ağustos 1919) haber olabilmektedir. Erzurum Kongresi'nde seçilen Heyet-i Temsiliye, Alaşehir Kongresi'nden (16-25 Ağustos 1919) zamanında ve ayrıntılı haber alabilmiş değildir. Mustafa Kemal'in bu kongreye yolladığı kutlama telgrafı kongrenin bitiminden sonra yerine ulaşabilmiştir. Görüldüğü gibi, Doğu ve Batı Anadolu kongre sistemleri arasında iletişim yetersizlikleri vardır. Bunlar birbirlerinden zamanında ve doyurucu bilgi

alamamıştır. Alaşehir Kongresi epey sonra doğuda öğrenilmiş ve coşkuyla karşılanmıştır.

Kongreler arasındaki iletişim kopukluğu, farklı bölgeler bir yana, bazen aynı bölge içinde bile kendini göstermektedir. Örneğin, Kuzeybatı Anadolu ve özellikle kongreler kenti Balıkesir, Birinci Nazilli Kongresi'nden (6-8 Ağustos 1919) habersizdir (Tanör 2002: 122, 123).

Mahallî kongreleri ortaya çıkaran temel ve ortak sebep, bölgelerinin işgal tehdit ve eylemlerine karşı korunmasını sağlayacak müesseselerin olmayışıdır. Bu boşluk dolayısı ile cemiyet ve kongre şeklinde bir teşkilatlanma ortaya çıkmıştır. Temel insiyak (içgüdü) bölgesel savunma ve düşmana karşı direnmedir.

Yukarıda genel profilini çıkardığımız cemiyet ve kongrelerin hemen hemen hepsi ilk safhada Batılı devletlerden "ricacı" olarak işe başlamaktadırlar. Bu devletleri, "bilgilendirme" yolunu seçerek Paris'te toplanacak barış konferansında Wilson İlkeleri çerçevesinde insafılı olmaya çağırmaktadırlar. Bu kongrelerin barışçı amacı bu ilk aşamada mutlaka vurgulanmaktadır.

Mahallî kongreler, bundan sonraki safhada silahlı direniş yoluna girmekte, buna ilişkin kararlar almakta ve uygulamaya geçmektedir. Mesela, Trabzon Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti, kuruluşundan kısa bir süre sonra topladığı ikinci kongresinde (22 Mayıs 1919) silahlı mücadeleye girişmeyi ve bütün Doğu Anadolu'yu temsil edecek bir bölgesel kongreye (Erzurum Kongresi) katılmayı kararlaştırmıştır.

Aynı şekilde Batı Anadolu bölgesindeki Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919), Kuzey ve Güney Ege'deki askerî güç ve direnişleri birleştirme ve bunların Kuva-yı Milliye kavramı içinde ortak esaslara bağlama ihtiyacından doğmuştur.

Kongreler, işgal girişimlerinin haksızlığını açıklama ve millî – mahallî hakları savunma noktasından işe başlamakta, sonuç alamayınca da mahallî otoriteyi bizzat üstlenme ve kendi öz direniş güçlerini oluşturma ya da yeniden düzenleme yoluna gitmektedirler (Tanör 2002: 131-133).

B) Batı Anadolu Kongreleri

1. İzmir Büyük Kongresi (17-19 Mart 1919)

6 Kasım 1918'de İzmir Körfezi'ne İngilizlerin gelişi Rumlar arasında, büyük bir hareketliliğe sebep olmuştur. 15 Kasım'da bir Fransız, 20 Kasım'da da bir İtalyan savaş gemisi körfeze demirlendi. 24 Aralık'ta da küçük bir Yunan savaş gemisi müttefiklerin arasında yerini aldı.

Bu siyasî atmosfer içinde Halit ve Nail Moralızade, Menemenlizade Muvaffak, emekli Binbaşı Hüseyin Lütfü, Abdurrahman Sami Beyler, İzmir'i Yunanlılara karşı savunmak için, Batı Anadolu Kongreleri'nin ilk kongresini toplayacak olan İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurdular. Kısa bir süre sonra, Osmanlı Hükümeti'nin tepkisini çekmemek için derneğin adı İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye olarak değiştirildi (Anadolu III 1993: 21). 6 Kasım 1918 tarihinde kurulan bu cemiyetin kurucularının vilayete başvuruları sonucunda, Vali Tahsin Bey zamanında 1 Aralık 1918 tarihinde de resmen faaliyete geçti (Albayrak 1998: 41).

İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti'nin amacı çeşitli faaliyetlerle Barış Konferansını etkilemek idi. Ancak gelişen olaylarla birlikte cemiyetin toplantılarında yapılan tartışmalar sonunda Türk Ocağı'nın yardımıyla 13 Mart 1919'da İzmir'de bir miting yapılmasına karar verildi. Mitingde kabul edilen muhtıra Hacı Hasanzade Doktor Ethem Bey ile birkaç kişi tarafından İzmir'deki İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikan siyasî temsilcilerine bildirildi. Bu muhtırada şu hususlara yer veriliyordu:

1. "Ege Bölgesi Türkleri nüfus, emlak ve arazi itibariyle kahir bir ekseriyet teşkil ettiklerinden Wilson Prensiplerinin 12. maddesine¹ göre buraları ecnebi hakimiyeti altına konulamaz.

2. Buralardan Türk hakimiyetinin kaldırılması Akvam Cemiyeti'ni teşkil eden necip ve adil büyük devletlerin siyasetlerinden beklenilmemelidir.

3. İleride, insani mefkurelerle cihazlandırılacak medeni bir heyet meydana getirmek için Türkler memleketlerinde kendi hakimiyetlerinden başkasının hükümran olmasına tahammül edemezler" (Bayar V 1967: 1629).

Bu mitingten sonra Nail Moralı, Barış Konferansı'nı etkilemek üzere İstanbul'da girişimlerde bulunmaya gitti. Diğer yandan cemiyet, bütün Ege'yi temsil edecek bir kongrenin toplanmasına karar verdi. İzmir Valisi Nurettin Paşa, Cemiyet'in yardım isteği üzerine Aydın vilayetine bağlı tüm il ve ilçelere birer telgraf gönderdi.

İzmir Büyük Kongresi'ne her il ve ilçenin belediye başkanları, müftüleri ile her ilden 4, ilçelerden 2 delege çağırılıyordu.

¹ I. Dünya Harbi'nin bitiminden dokuz ay önce ilan edilen 14 maddelik Wilson Prensipleri, görünüşte, yenen ve yenilen milletlere eşit haklar tanıyan yeni ufuklar vaad etmiştir. Fakat bu prensiplerin İhtilaf Devletleri'nce Türkiye'de uygulanması, hiç de hak eşitliği çerçevesinde olmamıştır.

I. Dünya Savaşı sonunda bütün milletlerin barış özlediği bir atmosferde, adaleti ve sürekli barışın düzenini tesbit ve temel prensiplerini teşkil etmek üzere Amerika Birleşik Devletleri'nin 28. Başkanı Thomas Woodrow Wilson (1856 – 1918) tarafından 8 Ocak 1918 Salı günü Amerikan Kongresi'nde açıklanan "Wilson prensipleri" diye ünlü 14 Maddelik Barış Programının Osmanlı'dan bahseden 12. Maddesi şu şekildedir:

"Şimdiki Osmanlı İmparatorluğu'nun Türklerle meskün kısımlarına tam bir hükümranlık hakkı tanınması, fakat bugün Türk hakmiyetinde bulunan diğer milletlere de tam bir emniyet içinde yaşama ve kolayca gelişme imkanının güvence altına alınması. Çanakkale Boğazı'nın milletlerarası bir güvence altında bütün milletlerin gemilerine ve ticaret ulaşımına açık kalması."

(Fethi Tevetöglü, *Mili Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*, Ankara 1988, s. 151 – 152.)

17 Mart 1919'da Kongre, Milli Kütüphane'nin sinema salonunda toplandı. Kongre'ye 37 belediye reisi, 37 müftü olmak üzere 165 delege katıldı. Kongre üç gün boyunca devam etti. Kongre üçüncü günün sonunda 19 Mart 1919'da yeni yönetim kurulunu seçip, İtilaf Devletleri temsilcilerine muhtıra gönderme kararını aldıktan sonra dağıldı.

Cemiyet, kongreden sonra bölgesel bir güç haline gelerek temsil yetkisi ile hareket alanını genişletti. Ancak, İstanbul Hükümeti, Kongre muhtirasının yayınlanmasından üç gün sonra Nurettin Paşa'yı İzmir Valiliğinden alıp onun yerine İzzet Paşa'yı vali olarak atadı.

Vali İzzet Paşa'nın ilk işi Barış Konferansına gidecek heyeti engellemek oldu. Vali İzzet Paşa'nın baskıları sonucu yönetim kurulu çalışamaz hale geldi. Bunun üzerine Cami Bey İstanbul'da cemiyet faaliyetlerini sürdürmek üzere görevlendirildi.

Cemiyet içinde gizli olarak kurulan "Müdafaa-i Vatan" komitesinin etkinliğinin artırılması kararlaştırıldı. 14 Mayıs 1919 tarihinde, işgal söylentileri üzerine cemiyet kurucuları, Türk ocağı üyeleri ile İzmir'in genç aydınlarının yaptığı bir toplantıda "Müdafaa-i Vatan Komitesi" adının İlhak-ı Redd Heyeti Milliyesi olarak değiştirilmesine karar verdi (Anadolu III 1993: 25-26). Toplantı sonunda işgal ile ilgili kararlar alındıktan sonra bir miting yapılması kararlaştırıldı. Maşatlık mitingi için Anadolu Matbaasında bir bildiri basıldı.²

İzmir büyük kongresi, her ne kadar Paris Barış Konferansı'nı etkileyemedi ve direniş örgütü yaratamadıysa da Batı Anadolu'da Paris Barış Konferansı'na karşı bir tepki oluşturmuş, en önemlisi de kongreye katılan delegelere kendi buldukları yerlerde mukavemeti teşkilatlandırma azmini kazandırmıştır (Anadolu III 1993: 26).

2. Balıkesir Kongreleri

² Bu bildiride Halka şöyle hitap ediliyordu:

"Ey Bedbaht Türk !..

Wilson Prensipleri unvan-ı insaniyetkaranesi altında senin hakkın gasp ve namusun hetkediliyor (yırtma).

Buralarda Rumun çok olduğu ve Türklerin Yunan iltihakını memnuniyetle kabul edeceği söylendi ve bunun

neticesi olarak güzel memleket Yunan'a verildi.

Şimdi sana soruyoruz Rum senden daha mı çoktur?

Yunan hakimiyetini kabule taraftar mısın?

Artık kendini göster. Tekmil kardeşlerin Maşatlık'tadır. Oraya yüzbinlerce toplan ve kahir ekseriyetini orada

bitin dünyaya göster. İlan ve isbat et. Burada zengin, fakir, alim, cahil yok. Fakat Yunan hakimiyetini

istemeyen bir kitle-i kahire vardır.

Bu sana düşen en büyük vazifedir. Geri kalma! Hüsrana ve nekbet fayda vermez. Binlerle, yüzbinlerle

Maşatlık'a koş ve Heyet-i Milliy'e'nin emrine itaat et.

Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi"

(Celal BAYAR; *Ben de Yazdım*, Cilt V, İstanbul 1967, s: 1629)

Millî Mücadele için hazırlıklar geniş maddi imkânları icap ettiriyordu. Millî Mücadele döneminin zor şartları altında bu ihtiyaçlar, Balıkesir halkından, köy ve kasabalardan temin edilen yardımlarla karşılandı. Tahsilat Balıkesir Kongresi çatısı altında gerçekleştirildi (İlgürel 1999: 259-260).

Yunan işgal sahasında başlayan uyanış, Balıkesir Kuva-yı Milliyesi etrafında kenetlendi ve Balıkesir Kongreleri ile teşkilatlanarak işgale karşı gereken tedbirleri almaya başladı. Teşkilatlanmasını Bursa ve Bilecik'ten Manisa istikametine kadar genişleten Balıkesir, 30 Haziran 1920'de işgal edilmesine kadar Batı Anadolu'nun en önemli direniş ve hareket merkezi, adeta Kuva-yı Milliye'nin bölgedeki kalesi oldu. Cepheden cepheye koştuğu için yorgun ve yılmıya düşmüş bir milletin çocuklarını, vatan kaygısı ve istiklal uğruna yeniden cephelere göndermeyi başardı (Özdemir 2001: 277).

Balıkesir eşrafının 16 Mayıs toplantısında Vehbi Bey'in teklifi ile "Redd-i İlhak Cemiyeti" kurulmuş ve her türlü kararı alma yetkisi ile donatılmış 41 kişi seçilmiştir. Bu seçilen 41 kişinin çoğu, daha sonra yapılacak kongrelerin de delegeleri olacaktır. Toplantıda seçilen kişilerden İstanbul ve Edremit'e yollanmak üzere iki heyet belirlendi. İstanbul'da yapılan görüşmeler sonucunda, heyet, hükümetin desteğini alamayacağını anlayarak Balıkesir Kongreleri için önemli bir adım olan 3 Haziran toplantısının düzenlenmesine ve bu toplantıda silahlı savunma kararı alınmasına öncülük etmiştir (Anadolu III 1993: 30-31).

Alınan karar gereğince Balıkesir'deki Müdafaa-i Hukuk heyeti, 61. tümenin buradaki piyade alayından alınan bir çekirdek ile gönüllüleri takviye ederek ilk kuvveti Yunanlıların karşısına göndermeye karar verdi. Oluşturulan müfrezenin iâşesi piyade alayından, maaşları halktan alınan vergilerden karşılandı. Balıkesir bölgesindeki bu ilk 150 kişilik müfrezeye Yüzbaşı Kemal komutasında Soma'ya sevk edildi (Apak 1990: 58).

Batı Anadolu Bölgesinde bulunan 56, 57 ve 61. Tümenlerde, bu tarihlerde ciddiye alınacak bir kuvvet yoktu. 56. Tümen'e Albay Bekir Sami Bey, 57. Tümen'e Albay Mehmet Şefik Bey kumanda ederken 61. Tümen'in başında kendi isteği üzerine Albay Kazım (Özalp) getirildi. Bu üç albay, Batı Anadolu'da Kuva-yı Milliye'yi teşkilandırmak üzere bulunuyordu. Mümkün olduğu kadar, dağılmış birlikleri toplayacak ve mevcut birliklerin dağılmalarını önleyeceklerdi (Selek 1966: 238).

Ayrıca Albay Mehmet Şefik Bey'in, 27 Mayıs 1919 tarihli yazılı emri ile "Mahrem tutulmak şartıyla silahların köylülere tevzii, (Aydinel 1993: 106)" şeklindeki emri, Kuva-yı Milliye'nin teşkilatlanmasında Millî Mücadele tarihi açısından son derece önemlidir.

Batı Anadolu'da düşmana karşı vatanı müdafaa azmi gelişirken İstanbul Hükümeti tam tersi bir tavır içindeydi. Hükümet Anadolu'da kurulmakta olan

teşkilat ve millî harekâtın zararlı olabileceği kanaatini muhafaza ediyor ve bu konuda genelgeler yayınlıyordu (Özalp 1988: 36).

Haziran 1919 ayı içerisinde Balıkesir'in çevresinde Ayvalık ve Soma cepheleri açılmış, Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaçlarının karşılanması ve göçmenlerin yerleştirilmesi zorlaşmıştı. Bunun üzerine Heyet-i Merkeziye Balıkesir'de bir kongre yapılmasına karar verdi.

Böylece İzmir'de başlayan ama engellenen süreç gelişen olayların da etkisiyle Balıkesir'de ivme kazanarak devam etmiştir.

Birinci Balıkesir Kongresi (27 Haziran-12 Temmuz 1919)

Bu kongre kararları dört başlık altında özetlenebilir:

- a) Balıkesir'de bir Heyet-i Merkeziye kurulacaktır.
- b) Heyet-i Merkeziye'nin reisliğine Hacim Muhittin Bey seçilmiştir.
- c) Cephedeki kuvvetlerin hangi kazaların yardımı ile beslenecekleri belirlenmiştir.
- d) Redd-i İlhak heyetlerinin yetki ve bağlantıları, cephenin takviyesi için hangi kazalar halkının nerelere sevk olunacaklarına karar verilmiştir (Özalp 1988: 368).

İkinci Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz 1919)

Bu kongre kararları içerisinde, padişaha sadrazama, İtilaf Devletleri siyasi mümessillerine gönderilen muhtıralar yer almaktadır. İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilen muhtıradaki özetle şu hususlara yer verilmiştir:

- a) Türk ve Müslüman olan Anadolu'nun hiçbir yeri Batılılara verilemez.
- b) Türkler Wilson Prensipleri'nin 12. maddesinin laftan ibaret olmadığı kanaatindedir.
- c) Anadolu'da yaşayan Türkler, Yunanlılar'ı topraklarından çıkarıncaya kadar mücadeleye devam edecek, ebedî barış da ancak Anadolu'nun tamamının yabancı işgallerinden kurtarılması sonunda sağlanacaktır.
- d) Aksi takdirde Türk, kanının son damlasına kadar savaşacak, hiçbir kuvvet ve tehdit karşısında hiçbir zaman işgalleri kabul etmeyecektir (Bayar VIII 1967: 2714-2715).

Üçüncü Balıkesir Kongresi (16-27 Eylül 1919)

Üçüncü Balıkesir Kongresi, bundan önceki iki kongreye nazaran daha geniş bir bölgeye hitabetmiştir. Kongre ilk toplantısını 16 Eylül 1919'da öğleden sonra yaptı.

Kongre Reisliği'ne Hacim Muhittin Bey, İkinci Reisliğe de Vehbi Bey ile Burhaniye Murahhası Hoca Mehmet Bey seçildi. İlk toplantıda Hacim Bey, Alaşehir Kongresi hakkında rapor verirken Vasıf Bey de Heyet-i Merkeziye'nin faaliyetlerini anlattı (İlgürel 1999: 123-124).

Kongre'nin ikinci günü, Fransız Yüzbaşı Leksa ile tercümanı Maurice, Bandırma'da oturan Richard ve İstanbul'dan gelen Cami (Baykut) ve İsmail Suphi Beyler de bu kongreye katıldılar. Yüzbaşı Leksa, Kongre'yi pek medeni ve demokratik bulduğunu, Harekat-ı Milliye'yi takdir ettiğini söyledi (Hacim Muhittin 1967: 58-59).

Üçüncü Balıkesir Kongresi, Alaşehir Kongresi'nde hazırlanan Menzil Teşkilatı ve Talimatnamesi'ni ve Harekat-ı Milliye Redd-i İlhak Teşkilatı Talimatnamesi'ni kabul etti. Ayrıca cephe Alay Komutanlıkları ile Menzil Müfettişliklerine seçimler yapıldı. Artık bu kongre ile birlikte daha demokratik usullere başvurulduğu görülmektedir. 19 Eylül 1919'da yapılan toplantıda, Millî Mücadele'ye önemli bir katkı olmak üzere Ayvalık Cephesi ve Akhisar Cephesi millî alay kumandanları seçildi. Bu cephelerden Ayvalık'a Pelitköylü Emirzade Mehmet Bey, Soma'ya Kırkağaçlı Hacı Salihzade Emin Bey (Hacim Muhittin 1967: 60), Akhisar'a da Aydın cephesinden ayrılmış olan kumandan ve İzmir Katib-i Mes'ulü Celal (Bayar) Bey seçildiler (Bayar VIII 1967: 2171).

Dördüncü Balıkesir Kongresi (19-29 Kasım 1919)

Dördüncü Balıkesir Kongresi 19 Kasım 1919'da toplandı. Toplantı Kuva-yı Milliye karargâhında başladı. Bu ilk günkü oturumda, Anzavur'a karşı yapılacak olan hareket onaylandı ve bu isyanı bastırmak konusundaki gayretler de övgü ile karşılandı. Kongrede, 12 Kasım 1919 tarihinde çizildiği açıklanan General Milne Hattı, delegelerin sert tepkilerine yol açtı ve böyle bir hattın kabul edilemeyeceği belirtildi.

Ayrıca, "Doğu ile Batı Anadolu'daki millî hareket arasında amaç bakımından bir fark olmadığı" savunuldu. Bu amaçla, "Redd-i İlhak Cemiyeti" adının "Müdafaa-i Hukuk" olarak değiştirilmesi kabul edildi. Bu gelişme, Millî Mücadele'nin başarıya ulaştırılmasında atılan önemli bir adımdır. Böylece bütün Anadolu'nun müşterek bir gaye uğrunda birlikte hareket ettiği ve bu mukaddes gayeye erişebilmek için Erzurum'dan İzmir'e kadar bütün memleket halkının aynı heyecanla mücadeleye atıldığı ilan edilmiş oluyordu. Bu kongreye kadar millî hareketin karşısında olanlar, Anadolu'nun ikiye ayrıldığını düşünüyorlardı. İşte bu karar hem içeride hem de dışarıdaki düşmanları hayal kırıklığına uğrattı (Özalp 1988: 75).

Dördüncü Balıkesir Kongresi, halkın heyecanını teşvik ve millî hisleri canlı tutmak amacıyla 28 Kasım 1919 Cuma günü bir miting düzenledi. Cuma

namazından sonra Belediye önünde yapılan mitinge civar kazalardan da gelenlerle birlikte 10 binin üzerinde bir katılım oldu (İlgürel 1999: 169).

Dördüncü Balıkesir Kongresi'nde alınan kararlar ve 28 Kasım mitinginde yayınlanan bildirimler, Türk kamuoyuna ilan edildiği gibi birer örneği de İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderildi.

Beşinci Balıkesir Kongresi (10-23 Mart 1920)

10 Mart 1920 tarihinde Balıkesir'de Beşinci Kongre toplandı.

Beşinci Balıkesir Kongresi'nin Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin esasları içinde, millî hedefleri halka izah etmek, herkesi tehlike karşısında hazır bulundurmak, cepheye lüzumu kadar asker sevk etmek ve bunun için halktan para toplamak, asker firarilerini takip edip tutmak, silah ihtiyacını karşılamak için halkın elindeki silahları münasip bir şekilde almak (Apak 1990: 117-123).

3. Nazilli Kongreleri

Birinci Nazilli Kongresi (6-8 Ağustos 1919)

Heyet-i milliyeler arasında fikir ve işbirliği sağlamak, görev dağılımını gerçekleştirerek millî teşkilatlanmayı bütün bölgeye yaymak amacıyla Nazilli Heyet-i Milliyesi tarafından Nazilli'de bir kongre yapılmasına karar verildi.

Birinci Nazilli Kongresi'nde, içinde bulunulan şartlar değerlendirilerek ve imkânlar zorlanarak Yunanlılara karşı mücadele etmek üzere gerekli teşkilatlar kuruldu, iş bölümü yapıldı. İşgal sona erinceye kadar mücadeleye silahla devam etme kararı verildi. Nazilli Heyet-i Milliyesi, daha önce kurulmuş olmasına rağmen kongre kararları ile kuvvetlendirildi ve "Cemiyetler Kanununa" uygun olarak yeniden tesis edildi. Heyet-i Milliye, hükümet yetkilerine yani idarî, siyasî ve fiilî görevlere sahip oldu.

Nazilli Heyet-i Milliyesi'nin kurduğu sağlık teşkilatı, düzenli ordu kuruluncaya kadar, bir senelik süresi zarfında cephenin ve cephe gerisinin sağlık işlerini yürüttü ve Aydın Cephesi'nde bulaşıcı hastalıkların çıkmasına da engel oldu (Dayı 1998: 77-79).

İkinci Nazilli Kongresi (19-20 veya 23-24 Eylül 1919)

Birinci Nazilli Kongresi'nin 12. ve 17. maddeleri gereğince Nazilli'de ikinci bir kongre toplandı. Bu kongrenin amacı Alaşehir Kongresi'nin 14. maddesi gereğince Nazilli'de Heyet-i Merkeziye teşkilatı kurmaktır. Heyet-i Merkeziye'nin, bu cepheye ait bütün Heyet-i Milliyelerden gönderilecek birer üyeden oluşmasına karar verildi. Bu merkezin toplantı yeri de Nazilli olacaktır. Kararlar, toplantılarda çoğunluk

esasına göre alınacak ve her yerde geçerli olacak idi. Ayrıca 1 Ekim 1919'da Nazilli'de toplanma kararı verildi.

İkinci Nazilli Kongresi de Alaşehir Kongresi kararlarını kabul ettiğinden Batı Anadolu'nun tamamı, tek bir fikir etrafında toplanmış oldu (Dayı 1998: 83-102).

Üçüncü Nazilli Kongresi (6 Ekim 1919)

Birinci Nazilli Kongresi'nin 12. Maddesine göre, her ayın ilk günlerinde bir kongre yapılmasına karar verilmişti. Ancak üçüncü kongrenin toplanmasının asıl sebebi, Alaşehir Kongresi'nin 14. Maddesi'nce karar verilip, İkinci Nazilli Kongresi'nin 3. Maddesi'nde kabul edilerek kurulan, "Nazilli Heyet-i Milliye-i Merkeziyesi"nin ilk toplantısını gerçekleştirmektir.

Nazilli Heyet-i Milliyesi'nin yaptığı davet üzerine, 57. Tümen'in coğrafi bölgesini teşkil eden Aydın, Menteşe, Denizli, Burdur, Muğla, Antalya, Isparta illeri ile İzmir'in Kuşadası ve Ödemiş kazalarından birer delegenin katılması ile Üçüncü Nazilli Kongresi 6 Ekim 1919'da Nazilli'de toplandı (Bayar VIII 1967: 2373).

Bu kongre, Balıkesir'den Antalya'ya çizilen hattın batısında kalan bölgede söz sahibidir. Nazilli, Yunan işgalinde kalan Batı Anadolu'nun ve yine İtalyan işgali altındaki Akdeniz bölgesinin sorumluluğunu üstlenmiştir.

Üçüncü Nazilli Kongresi'nde, Heyet-i Merkeziye'ye bağlı olan her bir encümen, bir başkan; bünyesinde birer müdür, azalar, katipler ve diğer ilgili çalışanları ile çeşitli şubelere ayrılarak şuurlu bir görev sorumluluğu ile iş bölümü yaptı.

4. Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)

Alaşehir Kongresi, Batı Anadolu'da yapılan en önemli kongre olarak kabul edilebilir. Çünkü bu kongre öncesinde Batı Anadolu'da yapılan diğer kongreler, bu kongrede olduğu kadar çok sayıda Kuva-yı Milliye Merkezi'ni bir araya getirebilmiş değildi. Bu kongre ile Kuva-yı Milliye'nin daha iyi teşkilatlanması yolunda yeni kurumlar oluşturularak eksiklikler giderilmeye çalışıldı.

Alaşehir Kongresi de Yunan işgaline karşı güç birliğine gidilmesi konusunu ele aldı. Paris Barış Konferansı'na etki edilerek Yunan işgalinin sınırlandırılmasını, aynı devletin işgal alanlarında yaptığı kötülüklerin belirlenmesi için İtilaf Devletleri tarafından kurulan "Tahkikat Komisyonu"na bu konudaki gerçekleri anlatmak amacıyla raporlar sunulmasını kararlaştırdı (Albayrak 1998: 139-140).

Alaşehir Kongresi, Yunan işgalinin bütünüyle karşısında olduğunu ifade ederken, İtilaf Devletleri ile iyi ilişkiler içine girmenin yararlı olabileceği ve böylelikle bölgenin kurtarılabilirliğini gündeme getirdi (Hacim Muhittin 1967: 170-171).

Batı Anadolu Kongrelerinde görölen ortak bir eğilim de yukarıda belirtildiği gibi, bölgenin, İngiliz, Fransız ve Amerikan güçleri tarafından "geçici olarak" işgal edilebileceğinin kabul edilmiş olması idi. Batı Anadolu Kongreleri'nin bu yönü ile, her türlü işgale karşı çıkan Erzurum ve Sivas Kongreleri'nden ayrıldığı söylenebilir. Alaşehir Kongresi'ni düzenleyenler, Fransız subaylarından Meur Labonne ile iyi ilişkiler içinde olmuşlardır. Türklerin bölgedeki direnişlerini haklı bulan bu subay, General Milne'i eleştirmekten de geri durmamıştır (Hacim Muhittin 1967: 42).

Alaşehir Kongresi çalışmaları sonucunda, Batı Anadolu'daki Heyet-i Milliyeler'in güç birliği etmeleri konusunda önemli kararlar alındı. Bu kongre çalışmaları sırasında bizzat kongre tarafından bir "Harekat-ı Milliye Teşkilat Talimatnamesi" hazırlandı. Bu talimatname ile, Heyet-i Merkeziye ile Menzil Müfettişlikleri'nin görev ve yetkileri belirlendi. Bu talimatnameye göre:

Harekat-i Milliye, 1) Cephe, 2) Cephe gerisi olmak üzere iki ana bölüme ayrıldı. Cepheler, buldukları yerlerin Heyet-i Merkeziyesine bağlanmış olup cephelerin her türlü ihtiyacını karşılama görevi Heyet-i Merkeziyelere verildi. Cephe komutanlarının cephe gerisindeki işlere, Heyet-i Merkeziyelerin de, cephe işlerine karışmaları kesinlikle yasaklandı. Özellikle de cephe komutanlarının halktan para toplama yetkilerinin olmadığı açıkça belirtildi. Bu kararlar, halkın şikayetlerine yol açan bazı olumsuzluklar önlenmek istendi (Albayrak 1998: 145-146).

Alaşehir Kongresi ile kurulan cephe teşkilatında görev yapacak olan Alay komutanları'nın Milli Kongreler tarafından, tabur ve bölük komutanlarının da Heyet-i Milliyeler tarafından, 2/3 çoğunluğın gizli oyları ile seçmeleri uygun görüldü. Bu komutanların eşraftan ya da o bölgenin ileri gelen kimselerinden seçilmeleri mecburiyeti getirildi. Böylece seçilen kişinin içtimaî ve iktisadî nüfuzundan yararlanılması amaçlandı.

Alaşehir Kongresi, Batı Anadolu'daki cephelerin bir Başkomutanlık altında birleştirilmesi konusunu da ele aldı. Kongre, Emekli Albay Kara Vasıf Bey'in, Batı Anadolu Kuva-yı Milliye Başkomutanlığı'na atanması yolunda bir karar aldı (Hacim Muhittin 1967: 201).

Kongrenin son günü olan 25 ağustos 1919 tarihinde yapılan toplantıda, İstanbul'daki Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya siyasî temsilciliklerine birer mektup gönderilerek Yunanlılar'ın yaptığı kötülüklerden söz edildi, bölgenin Türk ve Müslüman olduğu vurgulandı, Wilson ilkelerine uyulması istendi, aksi takdirde silahlı mücadeleye devam edileceği belirtildi.

Alaşehir Kongresi, 16-25 Ağustos 1919 tarihleri arasında başarılı bir çalışma örneği sergiledi. Kongre, bölgedeki bütün Heyet-i Milliyeler'in bir çatı altında toplanması konusunda önemli bir adım attı. Ayrıca Doğu ile Batı arasındaki Kuva-yı Milliye hareketinin birleştirilmesi konusunda da belli ölçüde gelişme sağlayabildi (Albayrak 1998: 156-157).

5. Muğla Kongreleri

Birinci Muğla Kongresi (18 Ağustos 1919)

18 Ağustostaki Muğla Kongresi, Nazilli ve Denizli'ye giden Menteşe delegelerinin Muğla'ya dönmelerinden sonra Belediye Salonu'nda yapıldı. Kongrede Nazilli delegelerinin hazırladığı rapor tartışıldı ve Muğla'da daha güçlü bir millî mukavemet teşkilatının oluşturulması için yapılması gerekenler konuşuldu (Anadolu 1993: 66).

Sivas İçin Muğla Kongresi (20-31 Ekim 1919)

Sivas Kongresi sonunda, bütün millî teşkilatların, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmesi kararı üzerine toplanan Muğla Kongresi, gelinen noktayı tartışmaya açıp katıldıkları ve tereddüt gösterdikleri hususları ortaya koydu.

Dikkat çekici nokta, Alaşehir Kongresi'nde sadece Yunanlılara karşı tavır alınıp diğer İtilaf Devletlerine sempati gösterilmişken Muğla Kongresi'nde, İtalyanlar ve diğer işgalcilerin de tehlikeli oldukları vurgulandı. Sivas Kongresi'nin, İstanbul Hükümeti ile irtibatın kesilmesi kararına iştirak edildi. Millî Mücadele'nin, doğusuyla batısıyla bütün memleketin yekvücut olması neticesinde başarılabileceğine olan itimat dile getirildi.

6. Afyonkarahisar Kongresi (2 Ağustos 1920)

Afyonkarahisar Kongresi, Batı Anadolu Kongreleri'nin son halkasıdır. Dördüncü ve beşinci Balıkesir Kongreleri ile başlayan süreç Afyonkarahisar Kongresi ile tamamlandı. Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa ve maiyyetleri Karahisar'a geldiler. Hükümet konağının idare meclisi odasında müzakereler başladı. Çerkez Ethem'in millet menfaatine aykırı hareket ettiği, Fahrettin Paşa'ya suikastta dahi bulunduğu söylendi. Bunun için Kuva-yı Milliye'nin lağvı teklif edildi. Hükümet içinde hükümet gibi Kuva-yı Milliye içinde muhtelif akımların olabileceği, Çerkez Ethem'in hareketlerinin de bu şekilde değerlendirilmesi gerektiği ifade edildi. Rüştünü ispat edinceye kadar, hükümetin en büyük mülkiye memurlarının Kuva-yı Milliye reisleri olması ve Kuva-yı Milliye'nin hükümete yardıma devam etmesi suretiyle bir müddet daha Kuva-yı Milliye'nin lağvedilmemesi istendi (Anadolu IV 1993: 76).

Sonuç

Tarihin hiçbir döneminde tamamı esaret altına alınamayan yegane millet, Türk milletidir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda da bu millet, işgale karşı tereddüt göstermeden direnme kararı aldı. Milleti harekete geçiren bu ruha, "Kuva-yı Milliye Ruhı" adı verildi. Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı tarihten Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı tarihe kadar geçen süreye, yakın tarihimizde, "Kongreler veya Kuva-yı Milliye Dönemi" denir. Kuva-yı Milliye döneminde Türk milleti kesinlikle esaret altında yaşayamayacağını gösterdi.

Düzenli ordunun kurulmasına kadar geçen sürede düşman yıpratıldı ve böylece zaman kazanıldı. Halk gittikçe artan bir arzu ile silahına sarıldı ve istilacı düşmana karşı savaşma cesareti arttı. Mücadeleye taraftar olmayan ve hatta engel olmak isteyenler ya tamamen sindirildi ya da mücadeleyi destekler hale getirildi. Düzenli ordunun kurulması, desteklenmesi ve en sonunda genel taarruzun gerçekleştirilmesi için müsait zemin oluşturuldu. Kuva-yı Milliye sadece dışarıdan gelen düşmanlara değil içerideki hainlere karşı da başarılı oldu. Sonuçta İtilaf Devletlerine Anadolu'nun kolayca işgal edilemeyeceğini gösterdi.

Ayvalık, Akhisar ve Soma bölgelerinde düşmana ilk karşı koyan kuvvetler, 14. Kolordu ve 61. Tümen'e bağılı birliklerdi. Ancak ordu birlikleri Mondros mütarekesi hükümlerine aykırı hareket ederek siyasî otoriteyi zor durumda bırakmamak için nizami kuvvetler sivilleştirildi, milis müfrezeleri ile de desteklenerek kumandanlıklarına sivil şahsiyetler getirildi. Cephelerde sivil şahıslardan milli alay kumandanları görev yapmakla birlikte, birlikleri sevk ve idare edenler muvazzaf subaylardı. Görev başındaki subayların yanında, terhis edilmiş bulunan ihtiyat subayları, hatta emekli veya terhis edilmiş bulunan subaylar da, milli kuvvetlerin eğitim, sevk ve idaresinde görev aldılar. Daha ilk andan itibaren 14. Kolordu ve 61. Tümen'e ait bütün silah ve cephane ile depolarında bulunan malzemeler, Kuva-yı Milliye birliklerinin silahlandırılması için kullanıldı.

Kongreler ve Heyet-i Merkeziye kararları ile Batı Anadolu'nun il, ilçe ve köylerinden toplanan para, silah ve malzemeler, yine bu kongrelerce oluşturulan menzil teşkilatları marifetiyle cephelerdeki birliklerin ihtiyaçları için sarfedildi. Cephelerde düşmanla çarpışan askerlerin silah, cephane, erzak ve malzeme ihtiyacı karşılandığı gibi, kendilerine ve ailelerine maaş bağlandı. Şehit ailelerinin geleceğinden, tütün paralarına kadar en küçük ayrıntılar bile ihmal edilmedi.

Bütün bu faaliyetler geniş maddi imkânları gerektiriyordu. Savaş yıllarının zor şartları altında bu ihtiyaçlar şehir halkından, köy ve kasabalardan temin edilen yardımlarla karşılandı. Halktan alınan paralar kongrenin çatısı altında gerçekleştirildi. Her tahsilat ve harcamanın düzenli olarak kayıtları tutuldu. Batı Anadolu Kongreleri'nde eşrafın yer alması, özellikle maddi sıkıntıların giderilmesinde önemli bir katkı sağladı. Anadolu'nun başka yerlerinde milli teşkilatlar maddi sıkıntılarla uğraşırken, Batı Anadolu Heyet-i Milliyeleri, her ay

düzenli olarak savaşanların maaşlarını ödeyebildikleri gibi şehit ailelerine ve gazilere de para yardımında bulunabildiler.

Millî Mücadele'nin, Batı Anadolu Bölgesinde başarı ile yürütülmesinde, düzenli orduya geçinceye kadar işgal kuvvetlerine karşı gerilla savaşının yapılmasında, Türk'ün haklı mücadelesinin dahilde ve hariçte gereği gibi duyurulmasında, milletçe topyekûn tavır alınmasında İzmir, Balıkesir, Alaşehir, Nazilli, Muğla ve Afyonkarahisar Kongreleri'nin başarılı çalışmaları önemli katkılar sağladı.

Yunan işgalinin İzmir'den itibaren görülmesiyle birlikte, Batı Anadolu'da, Heyet-i Milliye Cemiyetleri, Redd-i İlhak ve Müdafaa-i Hukuk şekillerine dönüşerek direnişi teşkilatlandırmaya başladılar. Bu cemiyetler önce İzmir'de sonra Balıkesir, Nazilli ve Alaşehir merkezlerinde kongreler toplamak suretiyle Millî Mücadele'yi halka maletmeye çalıştılar.

Batı Anadolu Kongreleri, işgalle birlikte ortaya çıkan idarî boşluğu doldurmak üzere müstakil devlet gibi faaliyet gösterdi. Yasama gücünü kendisi kullanan Kongre, icra yetkisini de seçtiği Heyet-i Merkeziye'ye verdi. Ayrıca kongreler, yargı ile ilgili kararlar aldı, vergi ve asker topladı, yabancı temsilcilerle temaslarda bulundu, güvenliği sağladı.

Mondros Mütarekesi ile hukukî ve fiilî olarak bağımsız devlet olma özelliğini kaybetmiş olan Osmanlı devletinin yerine Türk milleti, teşkilatlı bir millet olduğunu bir kez daha göstermiş ve parlamenter sisteme geçiş sürecinde memleketin diğer bölgelerinde olduğu gibi Batı Anadolu bölgesindeki kongreler ile de seçim temsil ve istişare mekanizmalarını işleterek kendi geleceği hakkında kendisi sorumluluk almıştır. Bu bakımdan parlamenter sisteme geçiş sürecinde Batı Anadolu Kongreleri milli iradenin nasıl tecelli edeceği konusunda önemli bir tecrübe evresini oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Mustafa (1998), *Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919 – 2 Ağustos 1920)* Ankara.

ANADOLU VE RUMELİ'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN ULUSAL VE YEREL KONGRELER VE KONGRE KENTLERİ BİBLİYOGRAFYASI (1993), Cilt: III, IV, T.B.M.M. Yayını, Ankara.

APAK, Rahmi (1990), *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara.

AYDINEL, Sıtkı (1993), *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı*, Ankara.

BAYAR, Celal (1967), *Ben de Yazdım*, Cilt V, VIII, İstanbul.

DAYI, S. Esin (1998), *Nazilli Kongreleri (1919)*, Erzurum.

EKİNCİKLİ, Mustafa (2003), "Milli Hakimiyet Sürecinde Milli İradenin Ortaya Çıkışı", *Erzurum ve Sivas Kongreleri Sempozyumu*, Ankara.

HACİM MUHİTTİN (1967), *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvaayı Milliye Hatıraları (1919-1920)*, Ankara.

İLGÜREL, Mücteba (1999), *Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri*, İstanbul.

ÖZALP, Kazım (1988), *Millî Mücadele 1919 – 1922, I*, Ankara.

ÖZDEMİR, Zekeriya (2001), *Millî Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleeri*, Ankara.

SELEK, Sabahattin(1966), *Anadolu İhtilali, I (Millî Mücadele)*, İstanbul.

TANÖR, Bülent (2002), *Türkiye'de Kongre İktidarları (1918 – 1920)*, İstanbul.

TEVETOĞLU, Fethi (1988), *Millî Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*, Ankara.